

Streszczenie

Polski żużel w ciągu omawianych w pracy czterech dekad przeszedł długą drogę, z organizowanych spontanicznie wyścigów, w różnych miejscach, według różnych przepisów, na zużytym sprzęcie często z wojskowego demobilu, stał się jednym z najpopularniejszych w Polsce sportów. Sprawnie zarządzanym i dobrze zorganizowanym z rozbudowanym systemem rozgrywek, według jednolitych przepisów, na specjalnie skonstruowanych, coraz nowocześniejszych motocyklach i spełniających coraz surowsze wymogi regulaminowe stadionach. Lata 1948-1989 przyniosły polskiemu speedwayowi wiele niezaprzeczalnych sukcesów. Liczba medali mistrzostw świata zdobytych w najlepszym okresie dekad lat 60-tych i 70-tych, stawia żużel w wyjątkowym miejscu wśród innych uprawianych w Polsce dyscyplin, nie zapominając oczywiście, że każda z nich ma odrębną specyfikę i czasem trudno porównywać ich osiągnięcia. Fenomen żużla podkreśla jeszcze bardziej liczba imprez rangi finałów mistrzostw świata organizowanych w Polsce w tamtych latach. Tylko w żużlu odbywały się one regularnie, a począwszy od przełomu lat 60-70-tych niemal rokrocznie. Tego nie było w żadnej innej dyscyplinie sportu. Trudno się zatem dziwić, że spełniając tak obficie zapotrzebowanie na sukces, nieczęsto obecny w sporcie w naszym kraju, ale także na widowisko sportowe na najwyższym światowym poziomie, żużel był przez cały opisywany okres niezwykle popularny. Jednocześnie ze względu na swoją specyfikę był też elitarny. Trudno wręcz znaleźć podobny dysonans pomiędzy wąskim gronem uprawiających ten sport zawodników, a zainteresowaniem opinii publicznej, które generował. Wszystkie sukcesy i sportowe i organizacyjne zostały przedstawione w niniejszej pracy. Także odbicie tychże osiągnięć, które znalazły miejsce nie tylko w ówczesnych mediach, ale także w literaturze, filmie dokumentalnym i fabularnym. Nie należy zapominać, że polski żużel w latach 1948-1989 był swoistym odbiciem stosunków społecznych, gospodarczych ale też i politycznych panujących wówczas w kraju. Władze popierały go widząc w nim nie tylko element rozrywki środowisk robotniczych, ale też istotny czynnik rozwoju motoryzacji kraju. Nieprzypadkowo wytyczne dotyczące żużla znalazły się w eksponowanym przez propagandę gospodarczym Planie Sześcioletnim. Jednocześnie oficjalne czynniki partyjno-państwowe na różne sposoby wykorzystywały ten sport i zawodników uprawiających go do legitymizowania się, utrwalania i poparcia ustroju i tzw. władzy ludowej. W latach 40-tych i 50-tych stadiony żużlowe budowano, podobnie jak osiedla mieszkaniowe i budynki użyteczności publicznej, często społecznie, bijąc rekordy tempa pracy. A oddawano je do użytku, jak inne inwestycje, najczęściej w rocznicę oficjalnych świąt państwowych. Czołowi żużlowcy mieli być dla mas modelowym przykładem świadomego obywatela. Kryzys społeczno-gospodarczy lat 80-tych oznaczał także głęboki kryzys polskiego żużla, a wiele wydarzeń, o których można przeczytać w archiwalnej prasie lub usłyszeć we wspomnieniach byłych zawodników, trenerów oraz działaczy odzwierciedla po prostu ówczesne realia. Dzieje polskiego żużla jawią się w tym zakresie jako obraz codziennego życia w PRL-u.